

PILSONISKĀS KOMPETENCES VEIDOŠANĀS PAMATIZGLĪTĪBĀ

Ireta Čekse
Andrejs Geske
Andris Grīnfelds

Rīga, 29.10.2013.

Letonikas V kongress

Pētījumi par nacionālo identitāti:
paveiktais un darāmais

**Pedagoģijas psiholoģijas un mākslas fakultātes
Izglītības pētniecības institūts**

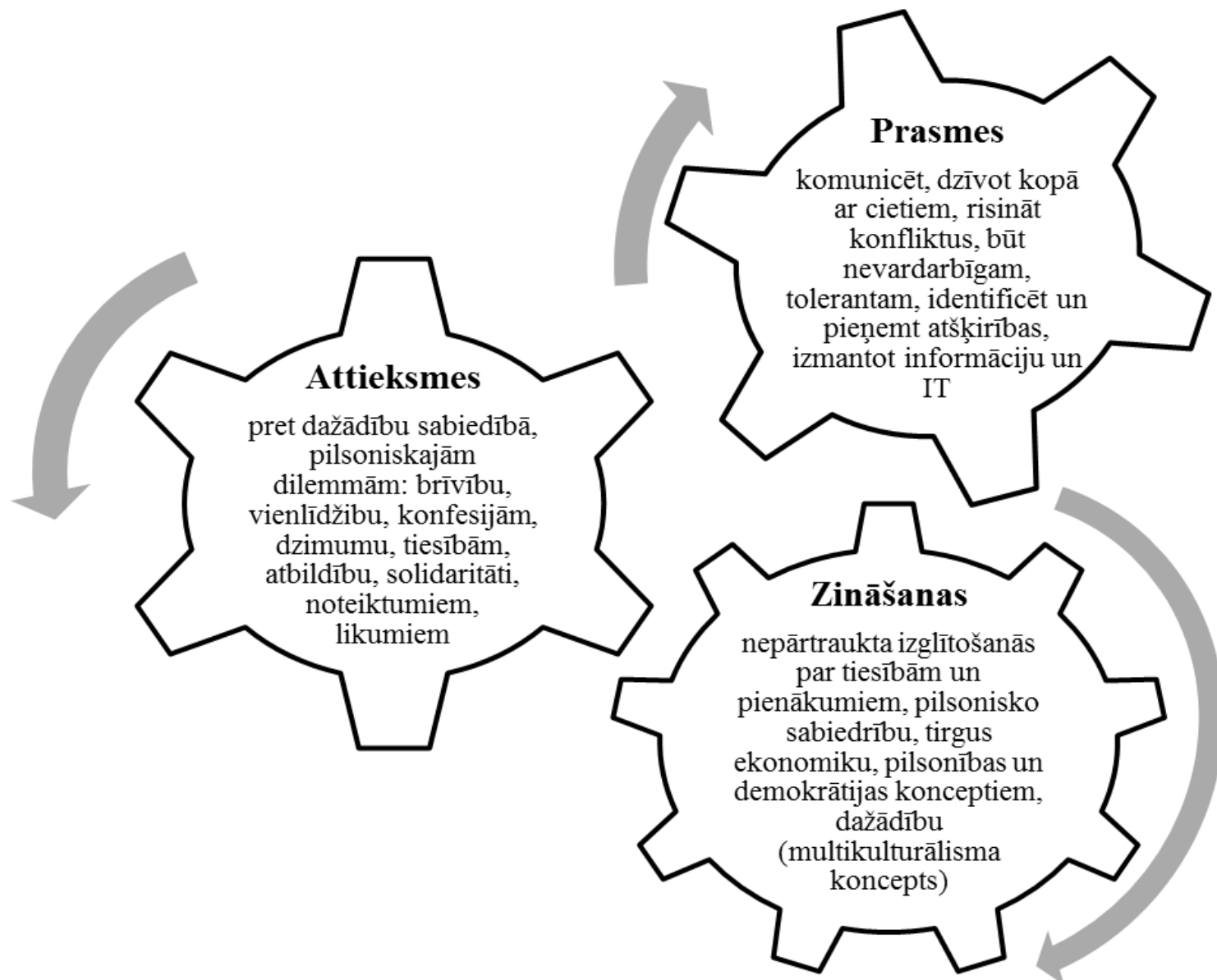
Pētnieciskie jautājumi

- Kādi faktori ietekmē pilsonisko kompetenci pamatskolā?
- Kā pilsoniskās aktivitātes skolā ietekmē sagaidāmās pilsoniskās aktivitātes nākotnē?

Daži pilsoniskā kompetences jēdzieniskuma skaidrojumi

- R. Veisbergs (Weissberg, 2001): sākums noteiktām un obligātām saistībām pilsoniskajā sabiedrībā.
  - Dž. Bernšteins (Bernstein, 2007): pilsoniskās kompetences raksturošanai izmanto terminu „efektīvā pilsonība”, nosaucot trīs rīcībspēju raksturojošajās tiesiskās pilsoniskuma prasmes: (1) prasmi analizēt informāciju, (2) prasmi organizēt cilvēku darbību, (3) prasmi izmantot likumus.
  - O.Korsgāds (Korsgaard, 2001b): pilsoniskās kompetences veido pilsoniskās attieksmes, vērtības, dilemmas, prasmes un zināšanas.
-

Pilsoniskā kompetences modelis

Pilsonisko izglītību / pilsonisko kompetenci ietekmējošie faktori

- vide ģimenē, tajā valdošās tradīcijas un attieksme pret lietām un notikumiem (Ichilov, 2012; Heater, 2004);
  - skola – vide skolā, skolas biedri, skolotāji (Hirsto, 2001; Torney-Purta, 2001);
  - sabiedrība un tajā valdošā attieksme un nostājai pret pilsoniskajiem procesiem (Zaleskene, 2011).
-

Empīriskā pētījuma bāze

International Civic and Citizenship Study 2009 (ICCS 2009)
pētījums

Norises laiks: 2007-2010

Datu savākšana: 2009. gads

Respondenti: 8.klašu (14 g.) skolēni un viņu skolotāji

Pētījuma bāze Latvijā: 2602 skolēni, 2077 skolotāji

Instrumenti: tests un aptauja skolēniem, aptauja skolotājiem.

ICCS 2009
dalībvalstu
skolēnu
vidējie
rezultāti
pilsoniskās
izglītības
zināšanu un
prasmju
testā

Country	Years of schooling	Average age	Average scale score								
			200	300	400	500	600	700	800		
Finland	8	14.7									576* (2.4)** ▲
Denmark †	8	14.9									576 (3.6) ▲
Korea, Republic of ¹	8	14.7									565 (1.9) ▲
Chinese Taipei	8	14.2									559 (2.4) ▲
Sweden	8	14.8									537 (3.1) ▲
Poland	8	14.9									536 (4.7) ▲
Ireland	8	14.3									534 (4.6) ▲
Switzerland †	8	14.7									531 (3.8) ▲
Liechtenstein	8	14.8									531 (3.3) ▲
Italy	8	13.8									531 (3.3) ▲
Slovak Republic ²	8	14.4									529 (4.5) ▲
Estonia	8	15.0									525 (4.5) ▲
England ‡	9	14.0									519 (4.4) ▲
New Zealand †	9	14.0									517 (5.0) ▲
Slovenia	8	13.7									516 (2.7) ▲
Norway †	8	13.7									515 (3.4) ▲
Belgium (Flemish) †	8	13.9									514 (4.7) ▲
Czech Republic †	8	14.4									510 (2.4) ▲
Russian Federation	8	14.7									506 (3.8)
Lithuania	8	14.7									506 (2.8)
Spain	8	14.1									506 (4.1)
Austria	8	14.4									503 (4.0)
Malta	9	13.9									490 (4.5) ▼
Chile	8	14.2									483 (3.5) ▼
Latvia	8	14.8									482 (4.0) ▼
Greece	8	13.7									476 (4.4) ▼
Luxembourg	8	14.6									473 (2.2) ▼
Bulgaria	8	14.7									466 (5.0) ▼
Colombia	8	14.4									462 (2.9) ▼
Cyprus	8	13.9									453 (2.4) ▼
Mexico	8	14.1									452 (2.8) ▼
Thailand †	8	14.4									452 (3.7) ▼

ICCS 2009
vidējais

*vidējais 500,
standartklūda (s.e.)
100
* *(s.e.)

Schulz, Ainley, Fraillon,
Kerr, & Losito, 2010

ICCS 2009 Baltijas jūras reģiona valstu skolēnu vidējais pilsonisko zināšanu un prasmju novērtējums (sasniegumi) testā un skolēnu vidējais vecums

ICCS 2009 pētījuma dalībvalsts	Vidējais skolēnu vecums (gadi)	Vidējie sasniegumi (punkti) *
Somija	14,7	576 (2,4)
Dānija	14,9	576 (3,6)
Zviedrija	14,8	537 (3,1)
Polija	14,9	536 (4,7)
Igaunija	15,0	525 (4,5)
Norvēģija	13,7	515 (3,4)
Krievija	14,7	506 (3,8)
Lietuva	14,7	505 (2,8)
Latvija	14,8	482 (4,0)

*standartklūda dota iekavās

ICCS 2009 Baltijas jūras reģiona valstu skolēnu aktivitātes skolā (procentos)

Valsts	Brīvprātīga līdzdalība skolas kora, deju kolektīva vai teātra pasākumos ārpus stundām	Aktīva līdzdalība diskusijās	Balsošana klases vecākā vai skolas padomes vēlēšanās	Piedalīšanās lēmumu pieņemšanā par skolas pārvaldīšanu	Piedalīšanās skolēnu padomes sapulcēs	Kandidēšana klases vecākā vai skolas padomes locekļa vēlēšanās
Dānija	43 (1,4)	57 (1,2)	73 (1,1)	44 (1,0)	20 (0,8)	49 (1,0)
Igaunija	73 (1,2)	36 (1,2)	75 (1,8)	24 (1,2)	25 (1,3)	32 (1,5)
Krievija	67 (1,0)	34 (1,2)	76 (1,4)	32 (1,2)	45 (1,1)	28 (1,1)
Latvija	77 (1,2)	55 (1,6)	67 (2,5)	31 (1,3)	31 (1,5)	39 (1,6)
Lietuva	63 (1,1)	23 (0,9)	84 (0,9)	35 (1,1)	38 (1,2)	30 (1,1)
Norvēģija	61 (1,3)	62 (1,3)	90 (0,8)	58 (1,6)	52 (1,3)	62 (1,0)
Polija	60 (1,3)	32 (1,2)	95 (0,5)	57 (1,1)	67 (1,1)	59 (0,9)
Somija	61 (1,2)	59 (1,2)	83 (1,3)	15 (0,7)	23 (1,0)	35 (1,4)
Zviedrija	59 (1,4)	42 (1,6)	85 (0,9)	54 (1,1)	53 (1,1)	40 (1,0)
Vidēji ICCS	61 (0,2)	44 (0,2)	76 (0,2)	40 (0,2)	43 (0,2)	42 (0,2)

Skolēnu nākotnes pilsoniskās aktivitātes

Valsts	Skolēnu skaits (%), kuri „iespējams” vai „pilnīgi noteikti” plāno piedalīties vēlēšanās savā valstī	Vidējie sasniegumi pilsoniskajā izglītībā skolēniem, kuri nākotnē vēlēšanās savā valstī:		
		Iespējams vai noteikti nepiedalīsies (A)	Iespējams vai noteikti piedalīsies (B)	Starpība (B-A)*
Dānija	89 (0,6)	505 (5,4)	590 (3,5)	85 (5,7)
Igaunija	73 (1,3)	487 (6,3)	542 (4,4)	55 (5,4)
Krievija	85 (0,8)	470 (4,4)	514 (4,0)	44 (4,8)
Latvija	77 (1,2)	455 (4,7)	490 (4,3)	35 (5,0)
Lietuva	88 (0,8)	455 (4,3)	513 (2,7)	58 (4,2)
Norvēģija	83 (1,0)	451 (4,4)	535 (3,3)	84 (5,5)
Polija	77 (1,0)	491 (6,2)	550 (4,3)	59 (4,9)
Somija	85 (0,7)	521 (4,4)	588 (2,4)	67 (4,5)
Zviedrija	85 (0,9)	477 (4,4)	551 (3,2)	73 (5,2)
Vidēji ICCS	81 (0,2)	458 (0,9)	514 (0,6)	56 (0,9)

Latvijas skolēnu nākotnes darbību saistība ar pilsoniskām aktivitātēm tagadnē (indeksu punkti)

Skolēnu nākotnes darbību raksturojošie indeksi	Skolēnu sasniegumi pilsoniskās izglītības testā			Skolēnu diskusijas par politiskiem un sociāliem jautājumiem ārpus skolas			Skolēnu dalība skolas sabiedriskos pasākumos		
	ZT	VT	AT	ZT	VT	AT	ZT	VT	AT
Nākotnē paredzamā skolēnu dalība legālos protestos	48,8 (0,4)	50,5 (0,3)	51,8 (0,3)	48,4 (0,5)	50,5 (0,3)	52,1 (0,3)	47,7 (0,4)	50,5 (0,3)	52,6 (0,4)
Nākotnē paredzamā skolēnu dalība nelegālos protestos	52,5 (0,6)	50,1 (0,4)	49,1 (0,4)	50,9 (0,5)	50,2 (0,6)	50,6 (0,5)	51,7 (0,4)	50,0 (0,5)	50,1 (0,5)
Nākotnē paredzamā skolēnu dalība vēlēšanās	47,7 (0,5)	50,4 (0,4)	53,1 (0,3)	47,7 (0,5)	50,5 (0,3)	52,7 (0,5)	47,9 (0,5)	50,4 (0,4)	52,6 (0,4)

ZT – zemākā tercile, VT – vidējā tercile, AT – augstākā tercile,

*standartklūda dota iekavās

Galvenie rezultāti

- Salīdzinājumā ar citu Baltijas jūras reģiona valstu skolēnu ICCS 2009 pētījuma testa rezultātiem, Latvijas skolēnu pilsonisko zināšanu un prasmju līmenis ir viszemākais.
  - Latvijas skolēni ievērojami vairāk par ICCS dalībvalstu vidējo atzīmēja savu līdzdalību „skolas organizētos muzikālos vai teatralizētos ārpusstundu pasākumos” (77%).
  - Trīs Baltijas valstīs skolēni statistiski nozīmīgi mazāk nekā vidēji ICCS dalībvalstīs apstiprināja savu līdzdalību „lēmumu pieņemšanā par skolas dzīvi” un „diskusijās skolēnu sapulcēs”.
  - Latvijas skolēnu nākotnē plānotās pilsoniskās rīcības ieceres var raksturot kā pasīvas. Skolēnu skaits Latvijā un Igaunijā (attiecīgi 77% un 73%), kuri nākotnē gatavojās piedalīties vēlēšanās, bija statistiski nozīmīgi zemāks, nekā vidēji visās ICCS dalībvalstīs kopā (81%)
  - Skolēni, kuri ir pilsoniski aktīvi tagadnē, ar labām sekmēm pilsoniskajā izglītībā, nākotnē būs pilsoniski aktīvi.
-

Ieteikumi (I)

- Lai palielinātu skolēnu pilsoniskuma apziņu un viņu pilsonisko rīcībspēju, jāfokussējas uz sociālās mijiedarbības procesiem un savstarpējām attiecībām skolā.
  - Mācību saturā būtu jāakcentē morāles loma pilsoņu tiesību un pienākumu nozīmes kontekstā, tādejādi vēršot skolēnu uzmanību uz tādiem jautājumiem kā vides ekoloģija, vienlīdzība, pilsoniskā sabiedrības loma svarīgu politisku un sociālu lēmumu pieņemšanā.
  - Svarīgi nākotnē izglītības procesā ir pievērst uzmanību sociālo mādiu izmantošanai pilsoniskās līdzdalības procesā.
  - Jāapzinās, ka pilsonisko izglītību ietekmē ne vien ģimene, skola un sociums kopumā, tāpat arī jāņem vērā, ka būtiska loma ir arī valsts videi, ar to saprotot valsts vēstures ietekmi uz mūsdienām, valsts pārvaldes iekārtu, politisko un sociālekonomisko sistēmu un iedzīvotāju izglītības līmeni.
-

Ieteikumi (II)

- Ņemot vērā Latvijas skolēnu zemo pilsonisko zināšanu un prasmju līmeni ICCS 2009 testā un kopējo Latvijas sabiedrības zemo pilsonisko iesaisti, Latvijas pilsoniskās izglītības vadības līmenī lielāka uzmanība visu vecumu un sociālekonomisko grupu pārstāvjiem būtu jāvērs uz sabiedrības formāliem un neformāliem vispārizglītojošiem pasākumiem, skaidrojot pilsoņa lomu, pilsoniskās apziņas un rīcībspējas ietekmi uz sabiedrību kopumā.
  - Formālajā izglītībā (īpaši vispārējā izglītībā) nepieciešams pārskatīt sociālo zinību saturu un mācību stundu skaitu, rodot iespēju veidot ciešāku starppriekšmetu saikni ar pilsoniskajai izglītībai saturiski līdzīgiem priekšmetiem, piemēram, ģeogrāfiju, vēsturi, ekonomiku, valodu stundām.
-

Paldies par uzmanību!

Ireta Čekse (ireta.cekse@lu.lv)

Andrejs Geske (andrejs.geske@lu.lv)

Andris Grīnfelds (andris.grinfelds@lu.lv)

Rīga, 29.10.2013.

Letonikas V kongress

Pētījumi par nacionālo identitāti: paveiktais un darāmais